

Daria Wawrzyniak,

d.wawrzyniak90@gmail.com

Paweł Matulewski,

matul@amu.edu.pl

Mirosław Makohonienko,

makoho@amu.edu.pl

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Geoekologii i Geoinformacji

Turystyka literacka oparta na fabule książek. Projekt trasy po Poznaniu śladami bohaterów powieści kryminalnych Ryszarda Ćwirleja

Słowa kluczowe: turystyka literacka, turystyka kulturowa, Poznań, szlak turystyczny

Streszczenie: Niniejsze opracowanie dotyczy turystyki literackiej opartej na fabule książek. Głównym celem było zaproponowanie trasy po Poznaniu śladami bohaterów powieści kryminalnych Ryszarda Ćwirleja. Przedstawiono projekt trasy po Poznaniu wraz z załączoną do niej mapą i dokumentacją fotograficzną opisywanych miejsc. Praca zawiera również opis istniejących szlaków literackich w innych miastach, ukazujący sposób działania tego typu tras w Polsce. Poprzez kontakt z instytucjami turystycznymi miast, w których znajdują się trasy literackie, pozyskano informacje na temat ich funkcjonowania. W końcowej części pracy zaprezentowano analizę SWOT, aby określić szansę rozwoju przedstawionego szlaku.

Wprowadzenie

Czytana książka ma za zadanie przenieść nas do opisanego w niej fikcyjnego, bądź rzeczywistego świata. W ten sposób czytelnik ma szansę wziąć udział w niesamowitych wydarzeniach, których nie jest w stanie zaznać, na co dzień. Co więcej nie musi w tym celu opuszczać mieszkania. Jednak, gdy skończymy czytać naszą lekturę, jednocześnie kończy się przeżywana za jej sprawą przygoda. Sięgamy wtedy po następną książkę, aby wypełnić powstałą w ten sposób pustkę. Czasami jednak dana książka staje się dla nas na tyle interesująca, że chcielibyśmy przenieść się w miejsca związane z jej bohaterami, bądź autorem. W tym momencie pojawiła się motywacja do stworzenia formy turystyki, która będzie w stanie zaspokoić potrzeby powstających w ten sposób turystów. W konsekwencji utworzył się nowy rodzaj turystyki, zwany turystyką literacką. Turystyka literacka to odmiana zjawiska wchodząca w skład szerszego pojęcia, którym jest turystyka kulturowa [Buczkowska 2008; Stasiak 2009]

Należy nadmienić, że turystyka kulturowa jest zaliczana do jednej z najstarszych form turystyki [Gaworeki 2003]. Jej początki sięgają antyku, kiedy turystyka kulturowa przejawiała się głównie w pielgrzymkach do miejsc świętych oraz wyprawach zamożnych osób ciekawych świata. W średniowieczu ruch pielgrzymkowy wzmógł się jeszcze bardziej ze względu na powstanie nowych religii. Natomiast powstawanie uniwersytetów przyczyniło się do powolnego rozwoju turystyki edukacyjnej. Okres od renesansu do oświecenia wprowadza nową formę turystyki kulturowej, zwaną Grand Tour. Była to podróż młodych, angielskich arystokratów na kontynent europejski. Celem podróży było poznanie kultury europejskiej oraz nauka języków obcych [Mikos v. Rohrscheidt 2008]. Epoki oświecenie i romantyzm wprowadzają pierwsze akademickie podróże studyjne na obszarze Europy. Rozpoczął się także rozwój masowej turystyki dziedzictwa kulturowego, ze względu na częste podróże w miejsca pochówku sławnych bohaterów, bądź zwiedzanie ruin zamków. W tym okresie powstają także pierwsze klasyczne muzea oraz związany z nimi ruch turystyczny. II połowa XIX wieku wiąże się z upowszechnianiem kolei, która znacznie ułatwiła przemieszczanie się turystów. Nastąpił rozwój kulturowej turystyki miejskiej

oraz kulturowej turystyki militarnej w miejsca rozstrzygających wielkich bitew. W I połowie XX wieku w okresie przed wybuchem II wojny światowej w krajach europejskich powstają biura podróży, natomiast swój rozkwit na tym terenie przeżywa krajoznawstwo. Od połowy XX w. turystyka kulturowa w Europie Zachodniej zaczęła przyjmować bardziej komercyjny charakter. Nastąpił dynamiczny rozwój turystyki eventowej, związany z licznie organizowanymi wydarzeniami kulturalnymi. Turystyka zaczęła rozwijać się także na obszarach wiejskich, gdzie wykorzystywano w tym celu zabytkowe elementy infrastruktury. Pod koniec XX wieku zwiększa się liczba turystów korzystających z kulturowych podróży egzotycznych. Umożliwia to otwieraniem się granic w poszczególnych państwach [Mikos v. Rohrscheidt 2008]. Pomimo tak długiej historii, zagadnienie turystyki kulturowej zostało zdefiniowane w polskiej literaturze dość niedawno, bo dopiero w 2008 roku. Opisano ją, jako „wszystkie indywidualne oraz grupowe wyjazdy o charakterze turystycznym, w których spotkanie uczestników podróży z obiektami, wydarzeniami i innymi walorami kultury wysokiej lub popularnej albo powiększenie ich wiedzy o organizowanym przez człowieka świecie otaczającym jest zasadniczą częścią programu podróży lub stanowi rozstrzygający argument dla indywidualnej decyzji o jej podjęciu lub wzięciu w niej udziału” [Mikos v. Rohrscheidt 2008]. Następnie dokonano podziału na turystykę kultury wysokiej, turystykę edukacyjną oraz powszechną turystykę kulturową [Mikos v. Rohrscheidt 2008].

Omawiana turystyka literacka, została zawarta w obrębie turystyki kultury wysokiej wraz z turystyką dziedzictwa kulturowego, muzealną oraz eventową. Wawrzyniak [2010, ss. 16-29] wskazuje możliwość klasyfikacji turystyki literackiej, także do turystyki edukacyjnej, a przede wszystkim hobbystycznej zawierającej się w powszechnej turystyce kulturowej. Jako główną przyczynę takiej klasyfikacji podaje interdyscyplinarność tej formy turystyki i wynikające z tego różne motywacje podjęcia podróży. Sama turystyka literacka, jako osobna forma nie posiada żadnego opracowania książkowego. Pierwsza definicja turystyki literackiej została przedstawiona w przez Zmyślonego [2001, ss. 22]. Autor definiuje ją, jako zjawisko „obejmujące wszystkie czynności towarzyszące czasowemu, krótkotrwałemu przemieszczaniu się osób do miejsc docelowych związanych z dziełami literackimi i ich twórcami, poza miejscem stałego zamieszkania i pracy oraz pobytowi w tych miejscach” [Zmyślony 2001, ss. 22]. W późniejszym czasie dokonano jej rozróżnienia pod względem wpływających na podróż różnego rodzaju motywacji. Według tego podziału turystyka literacka jest realizowana poprzez zwiedzanie rzeczywistych miejsc opisanych w książkach, odkrywanie nieistniejących w rzeczywistości miejsc i konfrontowanie ich z tym, co jest zapisane w na kartach książek, podróże śladami najważniejszych autorów literackich, czyli tak zwana turystyka biograficzna [Wyszowska 2008, ss. 22-33], a przynajmniej jej część. Poza tym zjawisko obejmuje także wyjazdy w celu uczestniczenia w imprezach literackich czy zwiedzanie muzeów i pracowni związanych z wytwarzaniem książek [Buczowska 2008].

Niniejsze opracowanie prezentuje przede wszystkim trasy turystyczne oparte o fikcyjne miejsca opisane w literaturze pięknej. W czasie wędrówki tego rodzaju szlakami turysta „z zewnątrz” ma szansę poznać dane miasto z zupełnie innej strony. Jest to efekt usytuowania tras prowadzonych śladami bohaterów książek. Często prowadzą one z dala od typowych turystycznych atrakcji danego obszaru. Na świecie istnieje wiele znanych i bardzo dobrze zaplanowanych szlaków łączących najważniejsze miejsca będące tłem dla rozgrywającej się w książkach akcji. Tworzą w ten sposób turystyczne szlaki literackie, które są licznie odwiedzane zarówno przez turystów krajowych jak i zagranicznych. Miesięcznik National Geographic¹ opracował listę dziesięciu najbardziej literackich miast na świecie. Pośród nich znajdują się miasta związane właśnie z trasami opartymi na wydarzeniach fikcyjnych. Są to Edynburg z trasami śladami powieści „Transpotting” Welcha czy kryminałów

¹ <http://travel.nationalgeographic.com/travel/top-10/literary-cities/>, National Geographic (dostęp 23.03.2013)

Iana Rankina, Londyn z szerokim wyborem tras literackich od Sherlocka Holmesa, przez Harry'ego Potter'a po Dickensa i Szekspira. Na dalszych pozycjach znalazły się Sankt Petersburg znany przede wszystkim ze „Zbrodni i Kary” Dostojewskiego czy Sztokholm związany z kryminałem „Millenium” Stiega Larsona. Tego rodzaju zwiedzanie miasta odbywa się w różny sposób. Często ma charakter wędrowki z przewodnikiem po najważniejszych miejscach zawartych w danej książce. Przykładem jest chociażby sztokholmski Millenium Tour opierający się na wcześniej wspomnianej powieści „Millenium”. Typowymi atrakcjami spaceru są budynki, w których rozgrywają się najczęściej książkowe wydarzenia. W ten sposób mamy możliwość zobaczyć na własne oczy, w jaki sposób mieszkał główny bohater lub zatrzymać się w kawiarni, w której zwykle jada jego towarzyszka. Najbardziej zagorzali fani powieści mają nawet możliwość zakupu tej samej mrożonej pizzy, w którą zaopatrywała się jej główna bohaterka. Literackie trasy turystyczne często są także powiązane z różnymi dodatkowymi atrakcyjnymi wydarzeniami, na przykład jak ma to miejsce w Dublinie, gdzie raz do roku na ulicach miasta odgrywana jest akcja książki Jamesa Joyce'a „Ulisses”.

Na terenie Polski tego typu turystyka jest swoistego rodzaju novum. Istnieje niewielka ilość szlaków związanych stricte z wydarzeniami fikcyjnymi. Większą popularnością cieszą się wycieczki w miejsca związane z naszymi rodzimymi, znanymi poetami oraz pisarzami. Wyjazdy mające zapoznać nas z wieszczami literatury organizowane są już na początku naszej edukacji. Przykładem mogą tutaj być miejsca związane z Adamem Mickiewiczem, na których podstawie utworzono dwa szlaki prowadzące przez Wielkopolskę. Dodatkowo istnieje interaktywny przewodnik „Podróże z Panem Tadeuszem” prowadzący przez miejscowości odwiedzane przez wieszca. Jednak znalazło się kilka miast, w których utworzono trasy oparte na fabule książek. Należą do nich: Warszawa ze ścieżką literacką „Lalka” oraz trasą Śladami Złego, Wrocław z trasą śladami Eberharda Mocka, Lublin ze szlakiem opartym na „Poemacie o mieście Lublinie” Czechowicza czy Poznań z Jeźycjadą.

Głównym celem jest zaproponowanie szlaku turystycznego opartego na fabule powieści kryminalnych rozgrywających się na terenie Poznania. Seria składa się z pięciu pozycji napisanych przez Ryszarda Ćwirleja². Książki doskonale obrazują funkcjonowanie miasta w latach 80' XX w. Jest to okres panującego w Polsce socjalizmu, kiedy rzeczywistość znacznie odbiegała od tej, z którą mamy obecnie do czynienia. Jednak, jako że jest to część historii naszego kraju warto, choćby w taki sposób pokazać tamte czasy obecnemu pokoleniu. Co więcej jest to propozycja do promowania miasta poprzez inne formy turystyki, ponieważ obecnie kojarzone jest ono głównie, jako kolebka polskości czy ośrodek turystyki biznesowej. Pobocznym celem jest zaprezentowanie aktualnego stanu zagospodarowania istniejących już tego typu szlaków na terenie Polski.

W pracy dokonano porównania kilku istniejących w Polsce szlaków literackich opartych na fikcyjnych książkowych wydarzeniach. Analiza powyższych tras skupia się na ich zagospodarowaniu, możliwości zwiedzania przez turystów oraz sposobach ich promocji. W porównaniu wzięto między innymi pod uwagę czy dana trasa została naniesiona na mapę, czy istnieje obsługa przewodnika, który oprowadza turystów po wyznaczonych miejscach. Ważne są dodatkowe wydarzenia, czy imprezy związane z organizacją takich szlaków. Promowanie porównano między innymi pod względem umieszczania informacji, o trasach, na stronach internetowych miast czy w Informacji Turystycznej. Do podsumowania dotyczącego możliwości powstania omawianego szlaku literackiego wykorzystano analizę SWOT. Dało to możliwość oceny prawdopodobnego funkcjonowania przytoczonego szlaku.

² *Ręczna robota* (2010), *Mocne uderzenie* (2011), *Śmiertelnie poważna sprawa* (2013), *Trzynasty dzień tygodnia* (2013), *Upiory spacerują na Wartę* (2013)

Charakterystyka polskich szlaków turystyki literackiej śladami bohaterów książek

W Polsce jest niewiele tras opartych o losy bohaterów literackich. Dłuższą tradycję wśród naszych rodaków ma podróżowanie śladami autorów książek, co wskazuje na to ilość oraz popularność tego typu tras. Jednak jest kilka miast, w których szlaki oparte na książkowych wydarzeniach zyskały powodzenie i na podstawie znalezionych informacji, zostaną one zaprezentowane. Rozmieszczenie wspomnianych miast oraz znajdujących się w nich szlaków przedstawia Ryc. 1.

Ryc.1. Rozmieszczenie w Polsce tras opartych o losy bohaterów książek

Źródło: opracowanie własne

Na terenie miasta Poznania istnieje jeden, znany wśród części mieszkańców i nie tylko, szlak o nazwie Jeźycjada. Według poznańskiego Centrum Informacji Turystyczne nie jest to oficjalny szlak turystyczny, tylko umowna trasa. Został oparty na cyklu książek Małgorzaty Musierowicz „Jeźycjada”. Seria składa się z książek przeznaczonych dla dzieci. Opowiada o losach, mieszkającej w poznańskiej dzielnicy Jeżyce, rodziny Borejków. Do tej pory powstało 19 książek w serii (ostatnia w 2012 roku) i planowana jest jej kontynuacja. Historia zyskała wielu fanów nie tylko wśród dzieci. Książki zostały przetłumaczone na kilkanaście języków. Trasa obejmuje nie tylko Jeżyce, ponieważ jej początek znajduje się już w dzielnicy cesarskiej, (czyli na terenie Starego Miasta). Przejście szlakiem zajmuje około 2-3 godzin. Do najważniejszych obiektów, które podczas wycieczki można zobaczyć należą m.in.: Teatr Wielki, Kościół Dominikanów na ulicy Libelta, Dom Towarowy „Okrągłak”, Stare Zoo czy Most Teatralny. Jednak główną atrakcją stanowi secesyjno-eklektyczna kamienica, w której mieszkała powieściowa rodzina Borejków znajdująca się na ulicy Roosevelta pod numerem 5 [turystyka.interia.pl³; popoznaniu.pl⁴].

³ <http://turystyka.interia.pl/polska/news/szlakiem-jezycjady,1350053,3575>, Szlak Jeźycjady (dostęp 31.03.2013)

⁴ <http://www.popoznaniu.pl/index.php?id=102>, Portal Przewodników PoPoznaniu.pl (dostęp 31.03.2014)

Z informacji uzyskanej od Centrum Informacji Turystycznej wynika, że trasę można przejść zarówno indywidualnie, jak i z przewodnikiem miejskim. Wycieczka śladami Borejów jest organizowana przez grupę przewodników PoPoznaniu.pl. W Poznaniu istnieje jeszcze jedna możliwość zwiedzenia miasta podążając śladami bohatera książki. Jedną z poznańskich przewodniczek miejskich, Karolina Dąbrowska⁵ organizuje wycieczki oparte o wydarzenia zawarte w książce „Kryptonim Posen” Piotra Bojarskiego.

Kolejnym miastem gdzie istnieje kilka tego typu tras jest Warszawa. Dominującymi wśród szlaków warszawskich są szlaki oparte o lektury szkolne. Pierwszą z książek to „Kamienie na szaniec” Aleksandra Kamińskiego. Zawarta w książce historia opiera się na faktycznych wydarzeniach i opowiada o losach członków Szarych Szeregów podczas okupacji niemieckiej. Ze względu na ten fakt łatwiej jest umiejscowić odkrywające się w niej zdarzenia w przestrzeni miejskiej. Trasa obejmuje między innymi Liceum im. Stefana Batorego (gdzie uczył się jeden z głównych bohaterów, „Zośka”), miejsca gdzie odbywały się najważniejsze akcje Szarych Szeregów (np. Akcja pod Arsenalem), Muzeum więzienia Pawiak czy Cmentarz Wojskowy na Powązkach, gdzie pochowani zostali bohaterowie książki [www.warsawtrips.com]⁶.

Następna trasa turystyczna na terenie Warszawy, także bazuje na lekturze szkolnej. Szlak przebiegający śladami bohaterów „Lalki” Bolesława Prusa powstał w maju 2008 roku. Pomysłodawcą ścieżki jest Paweł Waszak, natomiast jej realizacją zajęła się dzielnica Warszawa Śródmieście. Trasa śladami „Lalki” jest pierwszym szlakiem literackim w Warszawie. Ścieżka prowadzi głównie przez miejsca związane z Ignacym Rzeckim oraz Stanisławem Wokulskim, ukazując przy tym XIX-wieczne miasto. Turysta przemierzający trasę zobaczy na niej typowe dla Warszawy atrakcje takie jak: Park Ujazdowski, (w którym w tamtych czasach mieszkańcy świętowali okres wielkanocny), Ogród Botaniczny, warszawskie Łazienki (miejsce spotkań Wokulskiego i Izabeli Łęckiej) czy tor wyścigów konnych na Polach Mokotowskich. Poza tym ma szansę odwiedzić miejsca, w których rozgrywały się zdarzenia opisane przez Prusa. Najważniejszym z nich jest Krakowskie Przedmieście, przy którym prawdopodobnie mieszkał Wokulski oraz gdzie pod numerem 7 mieścił się jego sklep galanteryjny. W tym miejscu została zamieszczona tablica informacyjna o przebiegającej ścieżce literackiej „Lalka”. Na stronie internetowej Kulturalne Śródmieście został zamieszczony, audioprzewodnik, który umożliwia indywidualne zwiedzanie szlaku. Dodatkowo dołączono mapę z zaznaczonymi punktami składającymi się na trasę [www.srodmiescie.it.pl]⁷; www.twojewiadomosci.com.pl⁸; www.srodmiescie.art.pl⁹].

Do warszawskich tras należy również ścieżka prowadząca śladami powieści „Zły”, Leopolda Tyrmanda. Akcja powieści toczy się w latach 50. XX wieku. Główny bohater, tytułowy Zły, jest postacią walczącą z kryminalnym półświatkiem Warszawy. Miejsca, w których rozgrywa się fabuła książki zostały oznaczone na mapie oraz dokładnie opisane. Pomysłodawcą jest Paweł Kozdrowicz, który umieścił na mapie stolicy ponad sto punktów wiążących się z tą powieścią kryminalną. W stolicy została zorganizowana również gra miejska w oparciu o „Złego”, celem było zachęcenie młodzieży do poznania miasta z innej strony [www.zly.ownlog.com]¹⁰; www.institutksiazki.pl¹¹].

⁵ <http://www.poznan.pl/mim/sport/events/wycieczka-sladami-bohaterow-ksiazki-piotra-bojarskiego-kryptonim-posen-oraz-spotkanie-z-autorem,67830.html> (dostęp 22.01.2015)

⁶ <http://www.warsawtrips.com/pl/przewodnik-po-warszawie-oferta-dla-szkol/sladamibohaterow-ksiazki-kamienie-na-szaniec.html>, Warsaw Trips – Biuro Przewodników (dostęp 31.03.2014)

⁷ <http://www.srodmiescie.it.pl/cms/prt/view/sciezka-trasa>, Portal Warszawa – Śródmieście (dostęp 31.03.2014)

⁸ <http://www.twojewiadomosci.com.pl/content/warszawa-%C5%9Bladami-lalki-prusa>, Śladami „Lalki” (dostęp 31.03.2014)

⁹ <http://www.srodmiescie.art.pl/lalka>, Wydział Kultury i Promocji dla Dzielnicy Śródmieście Urzędu m.st. Warszawy (dostęp 31.03.2014)

¹⁰ <http://zly.ownlog.com/>, Warszawa śladami Złego (dostęp 1.04.2014)

Kolejne polskie miasto, które może się pochwalić obecnością szlaku opartego o fabułę książek jest Wrocław. W stolicy Dolnego Śląska powstała trasa oparta na powieściach kryminalnych Marka Krajewskiego. Seria składa się z sześciu części, natomiast akcja rozgrywa się w pierwszej połowie XX wieku. Głównym bohaterem cyklu jest detektyw Eberhard Mock, który jest radcą kryminalnym wrocławskiej policji. Trasa została opracowana przez Martę Pawlaczek, natomiast realizacją projektu zajęło się Biuro Sportu, Turystyki i Rekreacji UM we Wrocławiu. Na trasie turyści nie zobaczą najważniejszych atrakcji Wrocławia, ponieważ składa się ona głównie z miejsc niezwiązanych z turystyką np. Prezydium Policji czy knajpa „Kamienicy pod Czarnym Kozłem”. Spacer zajmuje około 1,5 godziny. Oprócz indywidualnego przejścia trasą, miasto zapewniło możliwość uczestniczenia turystów w podróży szlakiem połączonej z animacją turystyczną, po to, aby lepiej oddać klimat tamtych czasów. Warto wspomnieć, że omawiana trasa ma szansę stać się produktem markowym Wrocławia [www.guide.wroclaw.pl¹²; www.wroclaw.pl¹³].

Dotychczas wymienione trasy opierały się o lektury szkolne czy powieści kryminalne, natomiast miasto Lublin może pochwalić się trasą na podstawie utworu Józefa Czechowicza „Poemat o mieście Lublinie”. Jest to spacer śladami głównego bohatera utworu - Wędrowca, który przemierza miasto pod osłoną nocy. Pierwsza wycieczka wspomnianą trasą odbyła się w nocy z 13 na 14 lipca 2003 roku, uczczono w ten sposób setną rocznicę urodzin autora. Od tego czasu przejście odbywa się corocznie. Organizatorem wydarzenia jest Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN. Na trasie znajdują się takie miejsca jak: Cmentarz na Lipowej (gdzie pochowano Józefa Czechowicza), Plac Litewski (znajduje się tam pomnik poety), Brama Krakowska, Zamek Lubelski czy Wzgórze Czwartek. Podczas spaceru zostają odczytywane fragmenty utworu [www.mmlublin.pl¹⁴; www.teatrnn.pl¹⁵].

Według Lubelskiego Ośrodka Informacji Turystycznej i Kulturalnej w Lublinie istnieje jeszcze jeden szlak oparty o dzieje bohatera literackiego, co więcej jest to bohater powieści kryminalnej. Lubelskie Stowarzyszenie Pilotów i Przewodników Turystycznych ‘Pogranicze’ okazjonalnie organizuje spacer śladami komisarza Maciejewskiego, który jest bohaterem kryminałów Marcina Wrońskiego. W tym roku okazją to przeprowadzenia wycieczki było wydarzenie Sezon Lublin 2014, które odbyło się w dniach 26 kwietnia- 4 maja. Organizatorem Sezonu Lublin jest Wydział Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin. Podczas imprezy aranżowane są różnego rodzaju atrakcje turystyczne dla mieszkańców oraz osób odwiedzających miasto. Spacer śladami komisarza Maciejewskiego był jedną z ponad 160 propozycji, jakie przygotowano w tegorocznej edycji. Aby jeszcze lepiej oddać charakter spaceru przewodniczką, która oprowadzała tego dnia turystów, ubrana była w strój policjanta z lat 30. XX wieku. W przejściu szlakiem łącznie wzięło udział 200 osób, co tylko potwierdza niezwykle duże zainteresowanie [moje.radio.lublin.pl¹⁶]. Dla osób, którym nie udało się przyjechać do Lublina w czasie organizowania spaceru śladami komisarza istnieje możliwość indywidualnego przejścia szlakiem. Taką szansę daje Stowarzyszenie Homo Faber organizujące spacer pt. „Szeptany Lublin”. Jest to niecodzienny sposób na zwiedzenie miasta, ponieważ aby to zrobić wystarczy pobrać ze strony projektu odpowiedni plik mp3,

¹¹ <http://instytutksiazki.pl/wydarzenia,aktualnosci,12324,gra-uliczna-sladami-zlegotyrimanda.html>, Instytut Książki (dostęp 1.04.2014)

¹² <http://www.guide.wroclaw.pl/trasy.php?lang>, Stowarzyszenie Podróżników TUI TAM (dostęp 1.04.2014)

¹³ <http://www.wroclaw.pl/sladami-eberharda-mocka>, Urząd Miasta Wrocławia - Szlak śladami Eberharda Mocka (dostęp 1.04.2014)

¹⁴ <http://www.mmlublin.pl/293091/2010/7/25/wyberz-sie-na-spacer-sladami-poematu-o-miescie-lublinie?category=news>, Spacer śladami „Poematu o mieście Lublinie” (dostęp 1.04.2014)

¹⁵ http://teatrnn.pl/kalendarium/node/1771/spacer_tras%C4%85_%E2%80%9Epoematu_o_mie%C5%9Bcie_lublinie%E2%80%9D_j%C3%B3zefa_czechowicza, Ośrodek „Brama Grodzka-Teatr NN” (dostęp 1.04.2014)

¹⁶ <http://moje.radio.lublin.pl/przedwojenna-przodownik-poprowadzila-sladami-komisarzamaciejewskiego.html>, Lublin śladami komisarza Maciejewskiego (dostęp 29.05.2014)

a następnie udać się w wyznaczone miejsce i rozpocząć spacer. Wędrówka śladami komisarza jest właśnie jedną z propozycji „Szeptanego Lublina”. W rolę naszego audio przewodnika wcielił się pisarz i autor kryminału o komisarzu Maciejewskim, Marcin Wroński [www.szeptany.lublin.pl]¹⁷].

Następna trasa znajduje się w województwie Podlaskim. Szlak Konopielki przebiega przez tereny gminy Suraz, około 30 km od Białegostoku. Jest to szlak samochodowy o długości 30 km, jednak równie dobrze można go zwiedzać podczas wycieczki rowerowej (w Surazu jest możliwość wypożyczenia rowerów). Trasa powstała z inicjatywy Burmistrza Suraza. „Konopielka” to powieść Edwarda Redlińskiego, której akcja toczy się we wsi Taplary¹⁸ (gmina Suraz). Jest to powieść o tematyce chłopskiej, jej główny bohater Kaziuk Bartoszewicz, przyjmuje do swojego domu nowoprzybyłą nauczycielkę, która wprowadza stopniowo do prymitywnej wsi oznaki nowoczesności. Głównymi atrakcjami szlaku są zabytkowe zagrody z XIX wieku, świątynie, kapliczki, muzea i miejsca archeologiczne [www.fotokultura.com]¹⁹; www.suraz.pl]²⁰]. Szlak jest oznaczony drogowskazami kierującymi turystów do zabytkowych obiektów. Informacje na temat szlaku są zawarte tylko na stronie promującej gminę Suraz. Jednak do opisu nie załączono mapy pokazującej dokładny przebieg trasy. Mapę szlaku można znaleźć na stronie internetowej Fotokultury (została udostępniona przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury), gdzie również wspomniany szlak został opisany. Niestety nie udało się zdobyć szczegółowych danych dotyczących funkcjonowania oraz popularności szlaku. Co więcej Podlaska Regionalna Organizacja Turystyczna, także nie posiada takich informacji.

Kolejna trasa powstała w 2013 roku oraz odbiega charakterem od poprzednich. Projekt zrealizowany w Gdańsku po nazwę „Literacka podróż po Gdańsku”, różni się od pozostałych przede wszystkim sposobem powstania. Nie jest to szlak bazujący na książce tylko na zbiorze opowiadań o mieście nadesłanych przez różnych autorów na konkurs ogłoszony przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Gdańsku. Spośród stu nadesłanych prac wybrano 10, na podstawie których utworzono trasę dostępną do zwiedzania. Pośród tych lokalizacji można znaleźć m.in. Bazylikę Mariacką, falowiec, Park Oliwski czy wieżowce na Amundsena. Trasa umożliwia poznanie miasta za pomocą tekstu, obrazu oraz dźwięku. Powstała strona internetowa szlaku, z której zainteresowani mogą pobrać e-book lub audiobook. Co więcej punkty zawarte na szlaku zostały przedstawione na interaktywnej mapie, natomiast dla jeszcze większej wygody turysta może ściągnąć aplikację na urządzenia mobilne. Cały projekt został sfinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego [www.sztukaczytania.org.pl]²¹; www.gdansk.naszemiasto.pl]²²].

Gdańsk może się pochwalić bogatym zbiorem literatury zarówno polskiej, jak i niemieckiej. Przede wszystkim, dlatego, iż w mieście mieszkało wielu wybitnych pisarzy, którzy niejednokrotnie uwieczniali Gdańsk na kartach książek. Autorzy pracy nawiązując kontakt z Gdańską Organizacją Turystyczną uzyskali informacje na temat wielu ciekawych inicjatyw związanych z turystyką literacką w tym mieście. Jeden z takich projektów jest związany z publikacją polskiej wersji książki Oliwera Loewa „Gdańsk. Przewodnik literacki”, która miała miejsce 14 kwietnia 2014 roku. Książka zawiera osiem

¹⁷ http://www.szeptany.lublin.pl/Szeptany_Lublin/Opowiesci.html, Projekt „Szeptany Lublin” (dostęp 29.05.2014)

¹⁸ <http://www.aktualnosciturystyczne.pl/produkt-turystyczny/szlakiem-konopielki> (dostęp 22.01.2015)

¹⁹ <http://www.fotokultura.com.pl/index.php/s/literatura/mode/article/id/185>, FundacjaNADwyraz – Projekt Fotokultura (dostęp 1.04.2014)

²⁰ http://www.suraz.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=9&menu=33&strona=1, Portal gminy Suraz (dostęp 1.04.2014)

²¹ <http://sztukaczytania.org.pl/literackapodrozpogdansku/informacje/>, Sztuka Czytania-Literacka podróż po Gdańsku (dostęp 13.04.2014)

²² <http://gdansk.naszemiasto.pl/artukul/literacka-podroz-po-gdansku-niezwykly-pomysl-na-zwiedzanie,2199116,t,id.html>, Literacka podróż po Gdańsku (dostęp 13.04.2014)

spacerów, podczas których turyści mają okazję zobaczyć miejsca opisane w utworach dawnych oraz współczesnych gdańskich pisarzy. Są to między innymi teksty Stefana Chwina, Pawła Huellego, Josepha von Eichendorffa, Alfreda Doeblina i Willibalda Omankowskiego. Podczas wędrowki zwiedzający pozna historię wybranych dzielnic Gdańska: Głównego Miasta i okolic, Oliwy, Wrzeszcza czy Wyspy Sobieszewskiej. Z okazji publikacji wspomnianej pozycji książkowej w dniu 15 kwietnia 2014 roku odbyły się dodatkowe atrakcje związane z wydarzeniem. Autor książki Oliwer Loew wcielił się w rolę przewodnika i poprowadził dwa spaceru z zainteresowanymi tematem osobami. Pierwszy z nich odbył się po Starym Przedmieściu, natomiast drugi prowadził przez Główne Miasto [www.ikm.gda.pl]²³].

Ciekawym projektem rozpoczętym w kwietniu 2014 roku może afiszować się Gdańska Galeria Miejska. „Gdańska Mapa Pamięci - interaktywne spaceru po Starym Mieście Grass'owanie” to inicjatywa pozwalająca na odkrywanie miasta w oparciu o wydarzenia zawarte w książkach, urodzonego w Gdańsku pisarza, Guntera Grassa. Jest to autor Trylogii Gdańskiej, na którą składają się powieści: słynny „Blaszany bębenek”, „Kot i mysz” oraz „Psie lata”. Podczas projektu, trwającego do października, odbędą się liczne spaceru, gry miejskie oraz warsztaty, a także z pomocą uczestników powstanie interaktywny przewodnik do samodzielnego zwiedzania. Grassomania to także coroczny gdański festiwal, odbywający się w miesiącach jesiennych. W 2015 roku nastąpi jego siódma edycja. Wydarzenie odbywa się na terenie dzielnicy Wrzeszcz, gdzie urodził się Gunter Grass. Przedsięwzięcie skupia ludzi związanych ze sztuką, kulturą oraz nauką, natomiast punktem wspólnym jest twórczość Guntera Grassa [www.ggm.gda.pl]^{24 25}]. Wszelkie informacje na temat szlaków oraz wydarzeń związanych z turystyką literacką w Gdańsku można znaleźć na licznych stronach internetowych poświęconych poszczególnym projektom czy instytucjom, które takie wydarzenia tworzą. Są to w tym przypadku: Instytut Kultury Miejskiej, Miejska Biblioteka Publiczna, Gdańska Galeria Miejska czy Urząd Miasta Gdańsk. Innym sposobem jest kontakt z Gdańską Organizacją Turystyczną lub Punktem Informacji Turystycznej, które dostarczą wyczerpujących informacji na temat interesujących nas wydarzeń.

Analiza porównawcza zaprezentowanych szlaków literackich

W oparciu o powyższy opis funkcjonujących na terenie naszego kraju tras literackich śladami postaci fikcyjnych, zostało wykonane porównanie tych szlaków pod względem ich: zagospodarowania, dostępności dla turysty oraz sposobach promocji. Z wszystkich zaprezentowanych szlaków tylko dwa z nich posiadają oznakowanie w terenie. Mowa tutaj o warszawskiej trasie śladami „Lalki” oraz o Turystycznym Szlaku Konopielki. W pierwszym przypadku jest to tablica informacyjna w pobliżu jednego z obiektów, natomiast podlaska trasa posiada oznakowanie drogowe wskazujące przebieg szlaku. Pozostałe trasy nie posiadają żadnego oznakowania w przestrzeni miejskiej. Przy czym niektóre z nich, jak na przykład Jeżycjada, nie należą nawet do oficjalnych szlaków turystycznych w mieście. W kwestii dostępności dla turystów część szlaków jest zwiedzana indywidualnie. Odnosi się to do trasy śladami Złego w Warszawie, śladami „Kamieni na szaniec”, Turystycznego Szlaku Konopielki oraz „Literackiej podróży po Gdańsku”, w przypadku ostatniej zwiedzanie zostało uzupełnione możliwością zaopatrzenia się w e-book, bądź audiobook. Wiele tras

²³ <http://www.ikm.gda.pl/2014/04/premiera-nowej-ksiazki-petera-olivera-loewa-gdanskprzewodnik-literacki-literackie-spacery-z-autorem/>, Instytut Kultury Miejskiej- Gdańsk (dostęp 29.05.2014)

²⁴ <http://www.ggm.gda.pl/pl,4,52,0,678,0,Grassomania,0,index.html>, Gdańska Galeria Miejska (dostęp 29.05.2014)

²⁵ http://www.ggm.gda.pl/pl,1,0,0,1071,0,Gdanska_Map_Pamieci_interaktywne_spacery_po_Starym_Miescie,0,index.html, Gdańska Galeria Miejska (dostęp 29.05.2014)

oferuje spacer z przewodnikiem. We Wrocławiu śladem Eberharda Mocka nie tylko dostępna jest usługa przewodnika, ale także dla lepszego oddania klimatu kryminałów w spacer wpleciono animację turystyczną, podczas której pojawiają się postacie z książki oraz odczytywane są jej fragmenty. Na zakończenie zwiedzania wszyscy spotykają się w jednym z wrocławskich pubów. Często zwiedzanie odbywa się na zasadzie organizowanych, co jakiś czas spacerów z przewodnikiem. Wtedy zostaje podana konkretna data oraz miejsce, gdzie rozpocznie się wycieczka. W ten sposób funkcjonuje trasa Jeźycjady w Poznaniu. Dla osób, które nie mają możliwości uczestniczyć w takim spacerze w wielu miastach pojawia się alternatywa w postaci audioprzewodnika. Takie rozwiązanie zastosowano w Lublinie, tworząc dostępne na stronie internetowej pliki z możliwością pobrania. Także trasa śladami „Lalki” umożliwiła tego rodzaju podróżowanie. Jednak największy wybór zapewnia wydarzenie Grassowanie w Gdańsku, gdzie przez kilka miesięcy można uczestniczyć w licznych spacerach, grach miejskich oraz warsztatach. Informacje na temat wszystkich szlaków znaleźć można na stronach internetowych poszczególnych instytucji zajmujących się organizacją spacerów. Dodatkowo wiadomości na temat nadchodzących wydarzeń udostępniane są na stronach internetowych lokalnych mediów. Ponadto, tradycyjnie należy informować się w lokalnych punktach Informacji Turystycznej.

Propozycja trasy turystycznej po Poznaniu śladami bohaterów powieści kryminalnych Ryszarda Ćwirleja

Fabula oraz bohaterowie kryminałów Ryszarda Ćwirleja

Głównym celem opracowania jest przedstawienie trasy turystycznej opartej o serie kryminałów Ryszarda Ćwirleja. Książki zostały wydane w latach 2010-2013. Cykl składa się z pięciu książek, z których większa część fabuły rozgrywa się na terenie miasta Poznania. Poza wątkiem kryminalnym, pojawia się także motyw socjalistyczny, ukazujący życie Polaków właśnie w tym okresie. Jednym z głównych bohaterów powieści jest Alfred Marcinkowski, początkowo porucznik, następnie awansowany na kapitana ekipy śledczej w Komendzie Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Poznaniu. Członkami jego ekipy śledczej są: porucznik Mirosław Brodziak, poznaniak ze Starego Miasta, który wśród swoich dawnych znajomych posiada dużo cinkciarzy handlujących w poznańskich Peweksach (jednym z nich jest Ryszard Grubiński, który okazuje się bardzo pomocny w wielu kryminalnych sprawach) oraz Teofil Olkiewicz były członek Służb Bezpieczeństwa, niezbyt inteligentny milicjant, lubiący zaglądać do kieliszka. W późniejszym czasie do ekipy dołącza szeregowy Mariusz Błaszowski, który według kapitana Marcinkowskiego jest dobrze rokującym młodym policjantem.

Klasyfikacja zaproponowanej trasy turystycznej

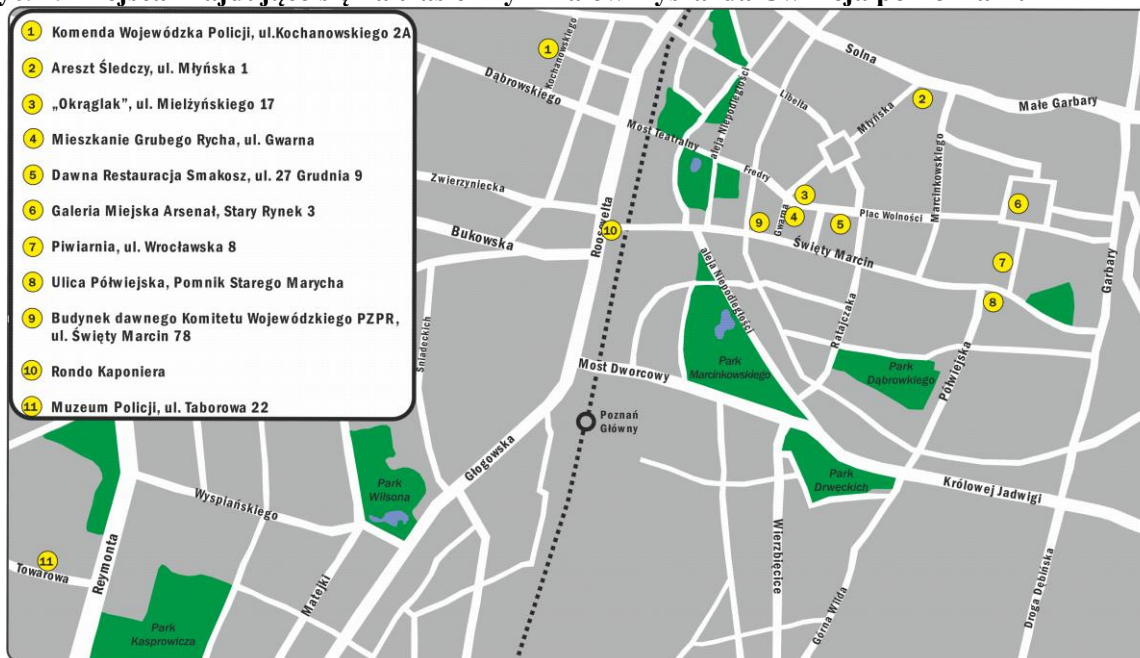
Głównym celem niniejszej pracy jest przedstawienie projektu trasy turystycznej, jednak w tym miejscu należałoby określić, czym jest szlak turystyczny oraz jakie są jego rodzaje. Określając szlak literacki funkcjonujący w przestrzeni miejskiej, można stwierdzić że: „szlakiem turystycznym nazywamy wytyczoną trasę w przestrzeni turystycznej dla potrzeb zwiedzających (nie zawsze oznakowaną), prowadząca do najbardziej atrakcyjnych miejsc (obiektów)...” [Kruczek 2007]. Inna, bardziej uogólniająca definicja mówi, że szlak jest to „linearny system penetracji turystycznej” [Śniadek, Styperek 2007]. Obie definicje oddają charakter zaproponowanego szlaku, ponieważ w ich przypadku nie jest wymagane oznakowanie turystyczne na tworzonej trasie. Odnosząc się do projektowanego szlaku literackiego po Poznaniu, oznakowanie może być problematyczne ze względu na własność gruntów i nieruchomości.

Podział szlaków turystycznych odbywa się na podstawie różnych kryteriów. A. Mikos v. Rohrscheidt [2008], w jednej ze swoich publikacji dokonał klasyfikacji szlaków

turystycznych o charakterze kulturowym. Pierwszym z przyjętych kryteriów jest podział tematyczny szlaków. Można wyróżnić szlaki historyczne (zawierające szlaki: militarne, archeologiczne, pielgrzymie, biograficzne), a następnie historyczne szlaki handlowe, szlaki kultury architektonicznej i budowlanej, etnograficzne, techniki i przemysłu, dawnych rzemiosł oraz inne, które swoją tematyką odpowiadają definicji turystyki kulturowej [Mikos v. Rohrscheidt 2008]. Zawarty w opracowaniu szlak śladami bohaterów kryminałów należałoby umieścić w kategorii inne, ze względu na fakt, iż jak zostało wspomniane we wstępie pracy, turystyka literacka znajduje się w obrębie turystyki kultury wysokiej, będącej częścią turystyki kulturowej. Druga podstawowa kryteria to zasięg szlaku. Wyróżnia się szlaki lokalne, (które proponuje się określać trasami turystycznymi), regionalne, krajowe oraz międzynarodowe [Mikos v. Rohrscheidt 2008]. Trasa prowadząca przez Poznań zdecydowanie należy do zasięgu lokalnego. Trzeci podział odnosi się do znaczenia, jakie posiada istniejąca trasa turystyczna. Przy czym jest to podział bardzo subiektywny. Można wyróżnić znaczenie: lokalne, regionalne, krajowe oraz międzynarodowe [Mikos v. Rohrscheidt 2008]. Ze względu na niewielką znajomość twórczości autora książek, wykorzystanych do stworzenia trasy, należy stwierdzić, że szlak ten posiadałby najprawdopodobniej znaczenie lokalne.

Innego rodzaju podział został zastosowany przez Stasiaka [2007, ss. 45-55], gdzie decydującym czynnikiem jest występujący rodzaj motywacji do podróżowania. Wtedy szlaki można rozróżnić ze względu na wynikające z chęci: poznania świata wg przyjętego klucza (np. szlaki tematyczne), aktywnego wypoczynku i rekreacji (np. szlaki rowerowe), doznania mocnych wrażeń, doznania przeżyć religijnych (szlaki pielgrzymkowe) [Stasiak 2007, ss. 45-55]. Trasa zawarta w niniejszym opracowaniu należy do pierwszego rodzaju motywacji, ponieważ w tym przypadku kluczem poznania miasta jest fabuła kryminałów. Co więcej jest to zdecydowanie szlak tematyczny o charakterze kulturowym. Uważa się, że tematyka tego rodzaju szlaku może brać się zarówno z abstrakcji, pojęć, idei, jak i fikcji literackiej. Poza tym stwierdzono, iż obecnie największą popularnością przy tworzeniu tras tematycznych cieszą się te w skali mikro (szlaki miejskie), które ze względu na duże nasycenie obszaru miasta w różnego rodzaju tablice informacyjne, nie są zazwyczaj oznakowane, a ich przebieg jest dostępny w materiałach promocyjnych (foldery, Internet) [Stasiak 2007, ss. 45-55].

Ryc. 2. Miejsca znajdujące się na trasie kryminałów Ryszarda Ćwirleja po Poznaniu

Źródło: opracowanie własne

Lokalizacje składające się na, zaprojektowaną w niniejszym opracowaniu trasę turystyczną, zostały wybrane przez autorów pracy. Zasadniczym kryterium wyboru poniższych punktów była częstość ich występowania we wspomnianych kryminałach. Są to przede wszystkim miejsca pracy i odpoczynku głównych bohaterów. Wszystkie opisane miejsca zostały zawarte na planie miasta Poznania załączonego w pracy (Ryc.2). Kolejność zwiedzania poszczególnych punktów nie jest narzucona, a zwiedzający może przejść trasę według własnego uznania.

Opis miejsc zawartych w zaproponowanej trasie turystycznej

Komenda Wojewódzka Policji

Pierwszy obiekt umieszczony na trasie mieści się przy ulicy Kochanowskiego 2a (Ryc.2). Komenda Wojewódzka (Fot.1) to główne miejsce pracy ekipy śledczej wydziału kryminalnego, kapitana Marcinkowskiego. Komendy Wojewódzkie Milicji Obywatelskiej w całym kraju od roku 1983 przemianowano na Wojewódzkie Urzędy Spraw Wewnętrznych, przy czym obie jednostki pełniły te same funkcje.

Fot.1. Komenda Wojewódzka Policji

Źródło: opracowanie własne

Areszt Śledczy

Kolejny punkt na mapie Poznania zawarty w kryminałach Ćwirleja to Areszt Śledczy na ulicy Młyńskiej 1 (Ryc.2). Jest to miejsce do którego przywożono ludzi podejrzanych o popełnienie przestępstwa. W „Śmiertelnie poważnej sprawie” do takich osób należał Florczak pochodzący z Grodziska Wielkopolskiego. Został zatrzymany przez tamtejszą policję w sprawie morderstwa młodej dziewczyny, która została potrącona przez samochód, a jej ciało ukryto w lesie. Florczak był właścicielem samochodu, jaki był poszukiwany. Jednak grodziska milicja nie zauważyła, że pojazd był niezdolny do jazdy i aresztowała Florczaka przekonana o jego winie. Ostatecznie współpracująca przy sprawie ekipa Marcinkowskiego znalazła prawdziwego sprawcę. Budynek aresztu (Fot.2) mieści się na rogu ulic Młyńskiej i Solnej. Obiekt powstał w latach 70. XIX wieku, natomiast sto lat później przeszedł gruntowną modernizację. Między innymi wzniesiono budynek szpitala. W okresie II wojny

światowej był siedzibą Gestapo oraz miejscem, w którym wykonywano egzekucje. Już we wcześniejszych latach na Młyńskiej dochodziło do niesprawiedliwych wyroków. Przede wszystkim w okresie zaboru pruskiego, w okresie międzywojennym czy już po II wojnie światowej. Aby upamiętnić zamordowanych, naprzeciw budynku powstał Pomnik Ofiar Więzienia. Była to metalowa stela, na której mieścił się napis oraz sylwetki ludzkich głów. Pomnik istniał do 2011 roku. Został zlikwidowany, aby w tym miejscu mógł powstać biurowiec Temida. Zachowała się jedynie tablica pamiątkowa, którą przytwierdzono na budynku Aresztu Śledczego. Obiekt jest także związany z wydarzeniami Czerwca 56'. W dniu demonstracji protestujący sforsowali więzienne bramy, wypuszczając znajdujących się wewnątrz osadzonych. W pobliżu bramy więzienia powstał Pomnik Dzieci Czerwca 1956. Obecnie znajduje się nieznacznie dalej, w bramie kamienicy przy ulicy Młyńskiej 3. Pomnik stanowią postacie dwóch chłopców, w wyniku tego nawiązuje on do Pomnika Małego Powstańca znajdującego się w Warszawie [Wojtkowiak 2004, ss. 71-72; www.sw.gov.pl²⁶; www.poznan.pl²⁷].

Fot.2. Areszt Śledczy

Źródło: opracowanie własne

Ulica Gwarna

W książce „Upiory spacerują nad Wartą” ponownie spotykamy Ryszarda Grubińskiego, który po powrocie z Niemiec prowadzi w dalszym ciągu swoje interesy, jednak już w Poznaniu. Grubiński zajął duże mieszkanie w starej czteropiętrowej kamienicy znajdującej się przy ulicy Lampego (Ryc.2) . Budynek znajduje się po lewej stronie jezdni (idąc od budynku Okrągłaka). Współcześnie ulica, przy, której mieszkał Gruby Rychu nosi nazwę Gwarna, określenie pochodzi od panującego w tym miejscu gwaru. Nazwa Lampego funkcjonowała po II wojnie światowej aż do roku 1990. Kamienica, w której mieszkał Grubiński znajduje się we wschodniej pierzei ulicy Gwarnej (Fot.3). Budynki powstały

²⁶ <http://www.sw.gov.pl/pl/okregowy-inspektorat-sluzby-wieziennej-poznan/areszt-sledczypoznan/>, Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej (dostęp 8.05.2014)

²⁷ <http://www.poznan.pl/mim/main/czarny-czwartek-28-vi-1956,p,3043,3060,3622.html>, Urząd Miasta Poznania - Czarny Czwartek (dostęp 8.05.2014)

Fot.3. Kamienice na ulicy Gwarnej

Źródło: opracowanie własne

w 2 połowie lat 60. XIX wieku, a ich projektantem jest poznański architekt Gustav Schultz (zaprojektował również Pałac Anderschów przy Alejach Marcinkowskiego). Przede wszystkim charakterystyczne dla tych kamienic są bogato zdobione elewacje, na których można zauważyć motywy liści i wici akantu, skrzydlate lwy czy łabędzie. W ostatnim czasie na ulicy Gwarnej powstał pierwszy w Poznaniu przystanek wiedeński, który stanowi rampa ułatwiająca wsiadanie i wysiadanie z tramwaju²⁸. W przyszłości ma być aż 25 takich przystanków w całym Poznaniu.

Fot.4. „Okraglak”

Źródło: opracowanie własne

Dom Towarowy „Okraglak”

W pobliżu ulicy Gwarnej znajduje się przytoczony wcześniej Powszechny Dom Towarowy „Okraglak” (Ryc.2, Fot.4), który w okresie PRL przyciągał tłumy kupujących. Uważano, że jest to najlepiej zaopatrzone sklepy w mieście. Obiekt powstał w miejscu, zniszczonego podczas wojny, Banku Cukrownictwa. Otwarcie nastąpiło w 1955 roku. Dom Towarowy został zaprojektowany przez architekta Marka Leykama. Budynek posiada specyficzny kształt, stanowiący walec na planie okręgu, w którego centrum umieszczono klatkę schodową. Okraglak ma 9 pięter, a na ostatniej kondygnacji znajduje się taras, niestety niedostępny dla zwiedzających. Jest to pierwszy w Poznaniu prefabrykowany obiekt, który powstał z żelbetonowych, łączonych konstrukcji. Ze względu na swój odmienny wygląd wywołał w tamtym czasie spore

kontrowersje. Uważano, że obiekt tego rodzaju nie pasuje do pobliskiej zabudowy. Obecnie pełni przede wszystkim głównie funkcje biurowe [Marciniak 2010, ss. 60-63; Pazder 2008; www.poznan.naszemiasto.pl²⁹].

Dawna restauracja „Smakosz”

Restauracja Smakosz według opisu w „Upiory spacerują nad Wartą” była jedną z najbardziej ekskluzywnych miejsc w Poznaniu i mieściła się w secesyjnej kamienicy przy ulicy 27 grudnia 9 (Ryc.2, Fot. 5). Ze względu na swój charakter i dobre jedzenie miejsce

²⁸ <http://poznan.naszemiasto.pl/artukul/galeria/przystanek-wiedenski-na-gwarnej-otwartkosztowal-312,2242312,8868344,t,id,zid.html#galeria>, Przystanek wiedeński na ulicy Gwarnej (dostęp 8.05.2014)

²⁹ <http://poznan.naszemiasto.pl/tag/okraglak-poznan.html>, (dostęp 20.01.2015)

Fot.5. Kamienica, w której mieściła się restauracja „Smakosz”

Źródło: opracowanie własne

było to chętnie odwiedzane przez Ryszarda Grubińskiego. Restauracja, w rzeczywistości istniała pod wspomnianym adresem, naprzeciw Teatru Polskiego. Smakosz był miejscem spotkań poznańskiej cyganerii. Miało szansę natknąć się tam na znanych polskich artystów, aktorów, poetów oraz muzyków zarówno pochodzących z Poznania, jak i przyjezdnych. Między innymi restauracja często była odwiedzana przez: polskiego malarza, Andrzeja Matuszewskiego czy współpracującego z nieistniejącym Kabaretem Tey- aktora Józefa Zembrzuskiego. Restauracja Smakosz została zlikwidowana w 1999 roku na rzecz otwartej w tym miejscu Pizzy Hut. Obecnie w tej lokalizacji mieści się kantor oraz sklep zielarski [Danecki 2011, ss. 5,97].

Fot.6. Galeria Miejska Arsenal

Źródło: opracowanie własne

Galeria Miejska Arsenal

Galeria Arsenal (Ryc.2, Fot.6) to następna lokalizacja zawarta w kryminałach Ćwirleja. Określana przez Grubińskiego klubem Plastyka. W kryminałach oznaczony, jako miejsce, gdzie najlepszym klientom serwowano alkohol z domieszką herbaty, dzięki czemu można było ominąć zakaz sprzedaży napojów alkoholowych przed godziną 13. Gruby Rychu należał do przywilejowanych klientów, ponieważ zaopatrywał tutejszą bufetową w trudnodostępne papierosy marlboro. Budynek Galerii Miejskiej Arsenal powstał w miejscu dawnych sukiennic poznańskich zniszczonych podczas II wojny światowej. Część obudowano w formie trójkątnych szczytów, natomiast druga część Arsenalu oraz sukiennice powstały w formie

bliźniaczych pawilonów. Obiekt został zaprojektowany przez Jana Cieslińskiego, Zygmunta Lutomskiego oraz Reginę Pawulanę. Początkowo w budynku Arsenalu miał się znajdować sklep ze sprzętem radiowo-telewizyjnym, tymczasem w sukiennicach planowano otworzyć Cepelię, czyli Centralę Przemysłu Ludowego i Artystycznego. Jednak ostatecznie w 1962 roku zdecydowano się otworzyć w obiekcie Biuro Wystaw Artystycznych „Arsenal” oraz Salę Związku Polskich Artystów Plastyków. Budynek sukiennic zajęło Wielkopolskie Muzeum Wojskowe. Na parterze budynku znajdował się, wspomniany w kryminałach Klub Plastyka, który funkcjonował w tym miejscu do początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Było to miejsce spotkań poznańskiego środowiska artystycznego. W roku 1997 Biuro Wystaw Artystycznych zmieniło swoją nazwę na Galerię Miejską Arsenal. Jest samorządową instytucją kultury, prowadzi działalność wystawienniczą oraz wydawniczą, co więcej podejmuje współpracę z innymi instytucjami kultury w Poznaniu. Prezentuje sztukę

współczesną, przede wszystkim artystów pochodzących z Poznania [Pazder 2008; www.arsenal.art.pl³⁰].

Fot.7. Kamienica, w której mieściła się Piwiarnia

Źródło: opracowanie własne

Fot.8. Pomnik Starego Marycha-Półwiejska

Źródło: opracowanie własne

Sobocińskiego [www.poznan.pl³¹; www.zabytkipoznan.pl³²].

Piwiarnia na ul. Wrocławskiej

Miejszem, które często odwiedzali zarówno porucznik Brodziak jak i Grubiński jest Piwiarnia na ulicy Wrocławskiej (Ryc.2, Fot.7). Lokal znajdował się w połowie długości ulicy. W „Upiory spacerują nad Wartą” autor scharakteryzował go, jako dwupoziomową knajpę. Na górnym piętrze znajdowały się drewniane boksy, w których umieszczone były pojedyncze stoły z ławami. Schodami schodziło się do podziemi, gdzie znajdowała się druga sala, lecz tym razem bez boksów, a z samymi długimi stolami i ławami. Wspomniana piwiarnia mieściła się prawdopodobnie w miejscu obecnej Pijalni wódki i piwa na ulicy Wrocławskiej 8.

Ulica Półwiejska

Następna poznańskie miejsce, które znalazło się w książce „Trzynasty dzień tygodnia” to ulica Dzierżyńskiego (Ryc.2). Pojawia się przy okazji, gdy chorąży Teofil Olkiewicz przychodzi do jednej ze swoich ulubionych piwiarni, która właśnie mieściła się przy wspomnianej ulicy. Choć jak twierdzi Olkiewicz żaden z poznaniaków nie określa jej w ten sposób, ponieważ dla wszystkich to nadal jest ulica Półwiejska. Nazwa słynnego poznańskiego deptaku wywodzi się od osady Półwieś, która istniała już w XV wieku. Obszar charakteryzował się obecnością łąk, ogrodów i sadów, stąd określenie półwiejska. Imię Feliksa Dzierżyńskiego nadano na okres panowania w kraju socjalizmu, czyli w latach 1945-1990. W tym czasie Dzierżyński, ze względu na swoją działalność na rzecz panującego w naszym kraju ustroju, był patronem niezliczonej liczby ulic i instytucji w całej Polsce. Obecnie przy ulicy Półwiejskiej znajduje się symbol gwary poznańskiej, pomnik Starego Marycha (Fot.8). Postać jest bohaterem felietonów „Blubry Starego Marycha” Juliusza Kubła, które od roku 1983 gościły na antenie Polskiego Radia w Poznaniu. Rzeźba na Półwiejskiej została postawiona 20 marca 2001 roku i jest autorstwa Roberta

³⁰ <http://www.arsenal.art.pl/historia/>, Galeria Miejska Arsenal (dostęp 8.05.2014)

³¹ <http://www.poznan.pl/mim/trakt/ulica-polwiejska-i-okolice,p,11751,11780,22676.html>, Urząd Miasta Poznania - Ulica Półwiejska (dostęp 8.05.2014)

Dawny budynek Komitetu Wojewódzkiego PZPR

Ryszard Ćwirlej wspomina w książce „Upiory spacerują nad Wartą” o ulicy Czerwonej Armii (zamiennie z: Armii Czerwonej), przy której mieści się między innymi Komitet Wojewódzki PZPR (Ryc.2), gdzie nacelnik kapitana Marcinkowskiego składa raporty z kroków podjętych w każdej ważnej sprawie prowadzonej przez wydział kryminalny. W Komitecie urzęduje pierwszy sekretarz PZPR Łukasik, który wymaga jak najszybszych wyników i od którego w dużej mierze zależy czy dana sprawa zostanie rozwiązana. Na szczęście zarówno podpułkownik Żyto, jak i kapitan Marcinkowski wiedzą, w jaki sposób rozmawiać z sekretarzem, aby mieć czas na rozwiązanie przydzielonych spraw i złapanie właściwego sprawcy. Gen. Edward Łukasik rzeczywiście sprawował stanowisko I sekretarza Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Poznaniu w latach 1982-1990. Natomiast wspomniana ulica Czerwonej Armii to obecny Święty Marcin. Najbardziej reprezentacyjna ulica Poznania zmieniła swoją nazwę na 44 lata, od roku 1945 do 1989. Pierwotnie nazwa ulicy Święty Marcin wzięła się od osady, która istniała w tej okolicy w XII wieku przy kościele św. Marcina. W późniejszym czasie została włączona w granice Poznania oraz wielokrotnie przebudowywana (wybudowanie, a następnie wyburzenie Bramy Berlińskiej) [Łęcki 1998]. Uważa się, że w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat ulica Święty Marcin straciła na swojej reprezentacyjności, jednak od niedawna powstają plany rewitalizacji ulicy i dostosowania jej głównie do ruchu pieszego i rowerowego [www.epoznan.pl³³]. Przy Świętym Marcinie znajduje się wiele istotnych obiektów m.in. Zamek Cesarski (obecnie Centrum Kultury Zamek), plac Mickiewicza z Pomnikiem Ofiar Czerwca 1956 czy Aula Uniwersytecka UAM. Wśród nich jest także budynek Collegium Historicum (Fot.9), który dawniej należał do przytoczonego Komitetu Wojewódzkiego PZPR. Gmach Komitetu został wzniesiony w latach 1949-50, a jego projektantem był Władysław Czarnecki. W 1990 roku, gdy PZPR zostało rozwiązane, budynek przekazano Uniwersytetowi im. Adama Mickiewicza i zaadaptowano pod Wydział Historyczny [Jakimowicz 2005].

Fot.9. Dawny budynek Komitetu Wojewódzkiego PZPR (obecnie Collegium Historicum)

Źródło: opracowanie własne

³² http://zabytkipoznan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=179&Itemid=184, Zabytki Poznania (dostęp 8.05.2014)

³³ http://epoznan.pl/news-news-46951-Drugi_etap_rewitalizacji_ulicy_Swiety_Marcin, Rewitalizacja ulicy Święty Marcin (dostęp 8.05.2014)

Rondo Kaponiera

W „Śmiertelnie poważnej sprawie” Ryszard Grubiński wraca do Poznania z pobytu w NRD, gdzie rozwijał swój nie do końca legalny biznes. Zajmował się sprowadzaniem z zagranicy towarów, których zdecydowanie brakowało w socjalistycznej Polsce, przy okazji, czego znacznie się wzbogacił. Grubiński jest przyjacielem z dzieciństwa porucznika Mirosława Brodziaka. Ich losy potoczyły się różnie w wyniku, czego Brodziak został policjantem, a Grubiński zajmuje się brudnymi interesami. Jednak nie przeszkadza im to w dalszej przyjaźni. Co więcej okazuje się, że dzięki swoim znajomościom mogą sobie wzajemnie pomagać. Gdy Grubiński po swojej długiej nieobecności w Poznaniu wraca do miasta postanawia zatrzymać się w hotelu „Merkury”, z którego rozpościera się widok na Rondo Kopernika (Ryc.2, Fot.10). Jest to największy węzeł komunikacyjny Poznania, który powstał w miejscu dawnej kaponiery kolejowej pochodzącej z XIX wieku (służyła obronie przebiegających tamtędy torów kolejowych). W latach 70. XX wieku oddano do użytku budowane przez 5 lat rodno oraz znajdujące się pod nim przejście podziemne. Z okazji 500-letnich urodzin Mikołaja Kopernika powstałe rondo nazwano jego imieniem. Pomimo tego poznaniacy nadal używali głęboko zakorzonego określenia kaponiera. Decyzją władz w 1992 roku przekształcono nazwę na Rondo Kaponiera między innymi, dlatego, że w Poznaniu istniały już ulica oraz osiedle Kopernika, co powodowało wiele pomyłek [Łęcki 1998]. W roku 1996 w pomieszczeniach podziemnych ronda zostało otwarte Muzeum Motoryzacji Automobilklubu Wielkopolski i funkcjonowało tam do 2012 roku. W tym samym roku rozpoczęto prace mające na celu przebudowę Ronda Kaponiera. Początkowo prace miały trwać 1,5 roku, jednak termin zakończenia prac uległ znacznemu przesunięciu [www.gloswielkopolski.pl]³⁴.

Fot.10. Rondo Kaponiera (pierwotnie Kopernika)

Źródło: www.poznan.gazeta.pl, Tomasz Kamiński

Muzeum Policji

Oddział prewencji na ulicy Taborowej 22 (Ryc.2) to następny obiekt, który koniecznie trzeba odwiedzić spacerując śladami ekipy kapitana Marcinkowskiego. Jest istotny przede

³⁴ Idczak M., 2014: Przebudowa Kaponiery. Część ulicy Roosevelta już powstaje. Głos Wielkopolski, Online: <http://www.gloswielkopolski.pl/artykul/3354779,przebudowakaponiery-czesc-ulicy-roosevelta-juz-powstaje-zdjecia,id,t.html> (dostęp 8.05.2014)

wszystkim ze względu na fakt, iż w tym miejscu obecnie funkcjonuje Muzeum Policji, zwane także Izbą Tradycji i Historii Policji (Fot.11). Muzeum zostało otwarte w 2011 roku, w swoich zbiorach posiada eksponaty prezentujące ponad 90-letnią historię policji. Jest to pierwsze tego typu muzeum w Polsce i jak na razie jedyne. Powstało z inicjatywy podinsp. Zbigniewa Rogali, który samodzielnie zgromadził część wystawionych eksponatów. Wśród zaprezentowanych okazów można zobaczyć m.in. policyjne mundury używane jeszcze przed wojną czy już w późniejszym okresie komunistycznym, gdy istniały oddziały milicji. Udostępnione są także pojazdy, jakimi przez ten czas poruszała się polska policja, a jednym z istotnych eksponatów jest Sztandar Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Poznaniu z 1947 roku [www.lazarz.pl³⁵]. Muzeum zostało wymienione w pracy, ponieważ jest to idealne miejsce, w którym zwiedzający na własne oczy mogą zobaczyć jak wyglądały mundury czy pojazdy, którymi poruszali się główni bohaterowie omawianych książek. W powieściach Ćwirleja przy ulicy Taborowej znajdowały się koszary ZOMO. Fakt ten został wspomniany w „Śmiertelnie poważnej sprawie”, kiedy dowódca jednostki ZOMO informował podczas zebrania o liczbie dostępnych funkcjonariuszy, którzy mieli zabezpieczać wizytę polskiego papieża na poznańskich Łęgach Dębińskich. Natomiast w książce „Upiory spacerują nad Wartą”, w której do ekipy zostaje przyłączony szeregowy Mariusz Blaszkowski, to właśnie na Taborowej odbywa on obowiązkową służbę w jednostce ZOMO po to, aby w przyszłości dostać się do milicji. Jednak dzięki kapitanowi Marcinkowskiemu jego kilkumiesięczna służba w jednostce ZOMO została zakończona, a Blaszkowski stał się stażystą w wydziale kryminalnym [www.wielkopolska.policja.gov.pl³⁶].

Fot.11. Muzeum Policji na ulicy Taborowej

Źródło: www.gloswielkopolski.pl

³⁵ <http://www.lazarz.pl/?menu=2&NR=2782>, Muzeum Policji w Poznaniu (dostęp 8.05.2014)

³⁶ <http://www.wielkopolska.policja.gov.pl/index.php/aktualnosci/newsy/2019-kwp-izba-tradycji-historii-policji>, Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu (dostęp 8.05.2014)

Analiza SWOT trasy śladami bohaterów powieści kryminalnych Ryszarda Ćwirleja po Poznaniu

Analiza SWOT została zastosowana, aby ocenić projekt szlaku tematycznego po Poznaniu, oparty o fabułę kryminałów Ryszarda Ćwirleja. Należy zaznaczyć, że analiza SWOT jest w dużym stopniu metodą subiektywną [www.analiza-swot.pl³⁷]. Została przede wszystkim wykorzystana, aby w czytelny sposób zaprezentować, jakie wspomniana trasa posiada szanse lub zagrożenia, w przypadku powstania oraz funkcjonowania na poznańskim rynku turystycznym.

Tab.1. Analiza SWOT trasy śladami bohaterów powieści kryminalnych Ryszarda Ćwirleja po Poznaniu

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • nietypowy szlak, dający możliwość poznania miasta w niezwykle sposób • zainteresowanie tego typu szlakami w miastach Europy Zachodniej • połączenie rekreacyjnego spaceru z poznaniem historii miasta • zaprezentowanie najnowszej historii miasta (czasu PRL-u) 	<ul style="list-style-type: none"> • skierowany do wąskiego segmentu odbiorców (głównie czytelnicy książek kryminalnych) • trasa oparta na podstawie książek powstałych niedawno (niewielka liczba czytelników, niezajomość twórczości autora) • utrudniona dostępność do niektórych atrakcji na szlaku (wejście do Muzeum Policji tylko w wyznaczonych dniach, po wcześniejszej rezerwacji telefonicznej) • zły stan niektórych obiektów znajdujących się na trasie
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • możliwość połączenia szlaku opartego na kryminałach Ćwirleja ze szlakami stworzonymi na podstawie książek innych poznańskich autorów kryminałów • wprowadzenie strojów dla przewodników nawiązujących do czasów PRL-u • urozmaicenie spaceru odgrywaniem scen z omawianych książek kryminalnych • potrzeba tworzenia w Poznaniu nietypowych szlaków (wg PLOT) • aktywizacja mało uczęszczanych części Poznania • dodatkowa atrakcja turystyczna dla osób często przebywających w Poznaniu (np. w celach biznesowych) • coraz większe zainteresowanie turystyką literacką (co widać na przykładzie istniejących szlaków w Polsce) 	<ul style="list-style-type: none"> • duża konkurencja ofert turystyki kulturowej na terenie Poznania • koncentracja miasta na promocji Traktu Królewsko-Cesarskiego, Centrum Historii Ostrowa Tumskiego oraz poznańskich fortów (plany zawarte w „Strategii rozwoju miasta Poznania do 2030 roku”)

Przeprowadzone analizy przedstawiają, że zaproponowany szlak ma więcej słabych niż mocnych stron. Jednocześnie należy zauważyć, iż pomimo tego faktu istnieje wiele szans, które mogą mieć wpływ na dalszy rozwój trasy. Najważniejszym negatywem w przypadku zaproponowanej trasy jest fakt, że bazuje na powieściach, które zostały napisane stosunkowo niedawno (lata 2010-2013). Może to mieć wpływ na stopień znajomości tychże książek wśród

³⁷ <http://analiza-swot.pl/> (dostęp 19.01.2015)

czytelników, a tym samym na chęć uczestnictwa w spacerze opartym na ich podstawie. Drugim czynnikiem ograniczającym liczbę potencjalnych odbiorców jest to, że powieści kryminalne są skierowane do wąskiego grona czytelników i nie każda osoba przepada za tego typu literaturą. Mocną stroną trasy jest włączenie formy edukacyjnej w rekreacyjny spacer po mieście. W tej sytuacji turysta jednocześnie odwiedza miejsca, w których rozgrywa się fabuła książek oraz poznaje historię powstania oglądanych obiektów. Aczkolwiek wiele pozostawia stan, w jakim znajdują się zawarte na trasie budynki. Co więcej fabuła powieści daje możliwość zapoznania się z codziennym funkcjonowaniem mieszkańców Poznania w komunistycznej rzeczywistości. Do słabych stron należy utrudniona dostępność Muzeum Policji, co prawdopodobnie będzie znacznie zniechęcać turystów do zwiedzania szlaku.

Z analiz wynika, że widoczna jest przewaga szans nad zagrożeniami dla zaproponowanego szlaku. Występuje wiele możliwości zwiększenia atrakcyjności szlaku w przyszłości. Jedną z nich są stroje przewodników przypominające mundury milicyjne czy odczytywanie fragmentów powieści nawiązujących do oglądanych miejsc. Dużą szansą jest nastawienie Poznańskiej Lokalnej Organizacji Turystycznej, która uważa, że w Poznaniu potrzebne są ciekawe, niestandardowe szlaki. Stwarza to sposobność do ożywienia dotychczas nieodwiedzanych przez turystów dzielnic miasta. Z drugiej strony istnieje niemała konkurencja funkcjonujących w mieście tras tematycznych. Dodatkowo w zakresie turystyki władze miasta postanowiły skupić się przede wszystkim na promowaniu Traktu Królewsko-Cesarskiego czy Centrum Historii Ostrowa Tumskiego. Należy jednakże pamiętać, że trasy literackie zyskały zainteresowanie, na co wskazują przykłady tras funkcjonujące w innych polskich miastach. W przypadku Poznania jest to doskonały pomysł dla osób, które często przebywają w mieście i chciałyby poznać je w inny niż dotychczasowo sposób.

Podsumowując szlak oparty na losach bohaterów powieści kryminalnych Ryszarda Ćwirleja pomimo wielu słabych stron ma szansę na poprawne funkcjonowanie. Aby tego dokonać powinien być zarządzany przez odpowiednie jednostki, które będą potrafiły promować, aby stał się ciekawym produktem turystycznym. Pomocna w tym przypadku byłaby wzmożona promocja szlaku zarówno na stronie internetowej, jak i w punktach Informacji Turystycznej. Ponadto wskazane byłoby oznaczenie szlaku w przestrzeni, chociażby niewielkimi tabliczkami znajdującymi się w pobliżu zawartych na mapie obiektów. Dodatkowym ułatwieniem byłoby udostępnienie map trasy zarówno na stronie internetowej, jak i w formie aplikacji na urządzenia mobilne. Byłoby to dużym ułatwieniem dla poszukujących opisywanych miejsc turystów.

Podsumowanie

Turystyka literacka należy do dziedzin stosunkowo niedawno opisanych w polskiej literaturze. Duże zainteresowanie na trasy turystyczne oparte o losy bohaterów książek szczególnie pokazują przykłady zagranicznych projektów, które zyskują popularność na całym świecie. Należy jednak pamiętać, iż jest to przede wszystkim spowodowane tym, że omawiane zagraniczne trasy są zazwyczaj oparte na książkach, które wcześniej zdobyły międzynarodowy rozgłos oraz rzesze fanów. Odwołując się do występowania turystyki literackiej opartej o fikcyjne postacie książkowe na polskim rynku turystycznym, mogłoby się wydawać, że ruch turystyczny w tym obszarze praktycznie nie istnieje. Jednak przeprowadzone badania pokazują, że trasy tego rodzaju istnieją w kilku polskich miastach. Co prawda nie wszystkie z nich mają charakter oficjalnych szlaków turystycznych, lecz pomimo tego znajdują się osoby, które wykazują chęć pokonania trasy. Głównym powodem braku wiedzy na temat funkcjonujących w naszym kraju tras, opartych na fikcyjnych wydarzeniach, jest przede wszystkim niedostateczna promocja szlaków. Informacji na ich temat należy przede wszystkim szukać w punktach Informacji Turystycznej danych miast.

Często zdarza się tak, że szlak został opisany przez jedną zainteresowaną tematem osobę, w formie bloga internetowego, o czym nie wiedzą lokalne jednostki turystyczne. Ma to na przykład miejsce w przypadku warszawskiej trasy śladami Złego. Pomimo tego jest to kolejna propozycja na poznanie miasta, szczególnie atrakcyjna dla osób znających lekturę, a niemających czasu (lub ochoty) samodzielnie szukać miejsc zawartych w ulubionych książkach. Dlatego, nawet nieprofesjonalne opracowania tras mogą wzbudzać zainteresowanie ze strony zwiedzających. W oparciu o przedstawione w niniejszym opracowaniu trasy można stwierdzić, że zdecydowana większość polskich tras literackich jest przeznaczona do indywidualnego zwiedzania lub jest prowadzona przez przewodnika. Przy czym część dodatkowo oferuje, udostępnione na swoich stronach audioprzewodniki. Wykorzystywanie nowych rozwiązań technicznych jest idealnym rozwiązaniem do zwiedzania miasta śladami postaci fikcyjnych. Nie każdy ze zwiedzających ma szansę być w mieście w czasie organizowania spacerów z przewodnikiem (najczęściej w ten sposób odbywa się przejście szlakiem opartym o fabułę książki), dlatego umieszczanie na stronach internetowych plików z audio- i e-bookami jest doskonałą metodą. Turysta ma wtedy możliwość ściągnąć taki plik na urządzenie mobilne i rozpocząć spacer po mieście bez obaw, że nie znajdzie nieoznakowanych obiektów znajdujących się na szlaku. Innego rodzaju koncepcją wykorzystaną przez jedną z tras, która postanowiła jeszcze bardziej uatrakcyjnić organizowany dla turystów spacer, jest wplatanie elementów animacji turystycznej. Pozwala to na uczestnictwo w zwiedzaniu nie tylko fanów danej lektury. Osoby, które nie znają fabuły mają szansę zobaczyć na własne oczy rozgrywające się w książce wydarzenia. Ciekawym rozwiązaniem jest organizowanie wydarzeń trwających kilka miesięcy. Łącząc wiele różnych aktywności turystycznych, takich jak spacer z przewodnikiem, gry miejskie czy warsztaty, można w interesujący sposób urozmaicić poznawanie miasta. Właśnie z takiego pomysłu skorzystało miasto Gdańsk, tworząc projekt Grassowanie. Odnosząc się do oznakowania omawianych szlaków na obszarze miasta, można zauważyć, że nie jest to często stosowany zabieg. Zaledwie jedna, z pośród wszystkich scharakteryzowanych tras na terenie miasta, została zaznaczona tablicą informacyjną. Najprawdopodobniej spowodowane jest to różnym statusem własności poszczególnych obiektów wchodzących w skład szlaku. Stwarza to pewne problemy w możliwości wykorzystania tablic informacyjnych. Mało tego, jak już zostało wspomniane, część tras działa nieoficjalnie. Tematyka książek wykorzystywanych do stworzenia szlaku jest różna. Jednak należy nadmienić, iż dużą ich część stanowią trasy oparte na powieściach kryminalnych.

Reasumując pomimo niewielkiej znajomości tematu, istnieje szansa na duże zainteresowanie uczestnictwem w spacerach śladami bohaterów fikcyjnych. W stosunku do zaproponowanej w opracowaniu trasy w oparciu o fabułę książek kryminalnych Ryszarda Ćwirleja, wydaje się być istotnym elementem przeprowadzenie badań ankietowych z przyjezdnymi turystami jak i mieszkańcami miasta Poznania. Ich opinie, sugestie i poglądy pozwolą określić kierunki możliwości rozwoju turystyki literackiej w Poznaniu na szerszą skalę. Co stanowić będzie kolejny krok w tworzeniu i popularyzacji literackich szlaków turystycznych.

Pomimo faktu, iż polskie szlaki literackie nie mają tak dużego rozgłosu jak zagraniczne spacer z bohaterami książek, jest to ciekawy sposób, na urozmaicenie aktywności turystycznej w miastach i nie tylko. Choć nie w każdym przypadku taka trasa ma szansę stać się wiodącą atrakcją turystyczną danego miasta, ze względu na niewymagającą zbyt wielu nakładów inicjatywę, może być ciekawą alternatywą do poznania własnej lub nowej okolicy.

Bibliografia

- Buczowska K. 2008. *Turystyka kulturowa. Przewodnik metodyczny*. Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, Poznań.
- Danecki R. 2011. *Od Smakosza do Fregaty: na szlaku poznańskiej cyganerii artystycznej*. Oficyna Wydawnicza G&P, Poznań, s. 5, 97
- Gaworecki W. 2003. *Turystyka*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. Warszawa
- Jakimowicz T. (red.) 2005. *Architektura i urbanistyka Poznania w XX wieku*. Wyd. Miejskie. Poznań, s. 151
- Kruczek Z. 2007. *Polska. Geografia atrakcji turystycznych*. Wyd. Proksenia. Kraków. S. 277
- Łęcki W. 1998. *Poznań od A do Z: leksykon krajoznawczy*. Wyd. Kurpisz. Poznań
- Marciniak P. 2010. *Doświadczenie modernizmu. Architektura i urbanistyka Poznania w czasach PRL*. Wyd. Miejskie, Poznań, s. 60-63
- Mikos von Rohrscheidt A. 2008. *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*. Wydawnictwo KMB Druk: Gnieźnieńska Wyższa Szkoła Humanistyczno-Menedżerska Milenium. Gniezno
- Pazder J. (red.) 2008. *Atlas architektury Poznania*. Wyd. Miejskie. Poznań. s.145, 152, 275
- Stasiak A. 2007. *Szlaki turystyczne – zagospodarowanie, atrakcja czy produkt turystyczny?* [w:] *Szlaki turystyczne a przestrzeń turystyczna*, pod redakcją P. Kuleczki, Wyd. PTTK „Kraj”. Warszawa, s. 45-55
- Stasiak A., 2009. *Turystyka literacka i filmowa* [w:] *Współczesne formy turystyki kulturowej- Tom 1*, pod redakcją K. Buczowska, A. Mikos von Rohrscheidt, Akademia Wychowania Fizycznego im. E. Piaseckiego w Poznaniu, Poznań.
- Śniadek J., Styperek J. 2007. *Marka produktu turystycznego*, [w:] „Studia Periegetica”, nr 1/2007, s. 85
- Wawrzyniak M. 2010. *Czytanie miasta – idea produktu turystyki literackiej na przykładzie Łodzi* [w:] „Turystyka Kulturowa” nr 3, s. 16-29
- Wojtkowiak Z. 2004. *Napisy pamiątkowe miasta Poznania*. Wyd. Kurpisz, Poznań, s. 71-72
- Wyszowska I. 2008. *Turystyka biograficzna - istota, znaczenie, perspektywy* [w:] „Turystyka kulturowa” nr 1, s. 22-33
- Zmyślony P. 2001. *Literatura, jako podstawa tworzenia produktu turystycznego* [w:] „Problemy Turystyki” XXIV, nr 1-2, str. 22

Źródła internetowe

- <http://travel.nationalgeographic.com/travel/top-10/literary-cities/>, National Geographic (dostęp 23.03.2013)
- <http://turystyka.interia.pl/polska/news/szlakiem-jezycjady,1350053,3575>, Szlak Jezycjady (dostęp 31.03.2013)
- <http://www.popoznaniu.pl/index.php?id=102>, Portal Przewodników PoPoznaniu.pl (dostęp 31.03.2014)
- <http://www.poznan.pl/mim/sport/events/wycieczka-sladami-bohaterow-ksiazki-piotra-bojarskiego-kryptonim-posen-oraz-spotkanie-z-autorem,67830.html> (dostęp 22.01.2015)
- <http://www.warsawtrips.com/pl/przewodnik-po-warszawie-oferta-dla-szkol-sladami-bohaterow-ksiazki-kamienie-na-szaniec.html>, Warsaw Trips – Biuro Przewodników (dostęp 31.03.2014)
- <http://www.srodmiescie.it.pl/cms/prt/view/sciezka-trasa>, Portal Warszawa – Śródmieście (dostęp 31.03.2014)
- <http://www.twojewiadomosci.com.pl/content/warszawa-%C5%9Bladami-lalki-prusa>, Śladami „Lalki” (dostęp 31.03.2014)
- <http://www.srodmiescie.art.pl/lalka>, Wydział Kultury i Promocji dla Dzielnicy Śródmieście Urzędu m.st. Warszawy (dostęp 31.03.2014)
- <http://zly.ownlog.com/>, Warszawa śladami Złego (dostęp 1.04.2014)

- <http://instytutksiazki.pl/wydarzenia,aktualnosci,12324,gra-uliczna-sladami-zlegotyrimanda.html>, Instytut Książki (dostęp 1.04.2014)
- <http://www.guide.wroclaw.pl/trasy.php?lang>, Stowarzyszenie Podróżników TUI TAM (dostęp 1.04.2014)
- <http://www.wroclaw.pl/sladami-eberharda-mocka>, Urząd Miasta Wrocławia - Szlak śladami Eberharda Mocka (dostęp 1.04.2014)
- <http://www.mmlublin.pl/293091/2010/7/25/wybiez-sie-na-spacer-sladami-poematu-o-miescie-lublinie?category=news>, Spacer śladami „Poematu o mieście Lublinie” (dostęp 1.04.2014)
- http://teatrnn.pl/kalendarium/node/1771/spacer_tras%C4%85_%E2%80%9Epoematu_o_mie%C5%9Bcie_lublinie%E2%80%9D_j%C3%B3zefa_czechowicza, Ośrodek „Brama Grodzka-Teatr NN” (dostęp 1.04.2014)
- <http://moje.radio.lublin.pl/przedwojenna-przodownik-poprowadzila-sladami-komisarzamaciejewskiego.html>, Lublin śladami komisarza Maciejewskiego (dostęp 29.05.2014)
- http://www.szeptany.lublin.pl/Szeptany_Lublin/Opowiesci.html, Projekt „Szeptany Lublin” (dostęp 29.05.2014)
- <http://www.fotokultura.com.pl/index.php/s/literatura/mode/article/id/185>, Fundacja NADwyraz – Projekt Fotokultura (dostęp 1.04.2014)
- http://www.suraz.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=9&menu=33&strona=1, Portal gminy Suraz (dostęp 1.04.2014)
- <http://sztukaczytania.org.pl/literackapodrozpogdansku/informacje/>, Sztuka Czytania-Literacka podróż po Gdańsku (dostęp 13.04.2014)
- <http://gdansk.naszemiasto.pl/artykul/literacka-podroz-po-gdansku-niezwykly-pomysl-na-zwiedzanie,2199116,t,id.html>, Literacka podróż po Gdańsku (dostęp 13.04.2014)
- <http://www.ikm.gda.pl/2014/04/premiera-nowej-ksiazki-petera-olivera-loewa-gdanskprzewodnik-literacki-literackie-spacery-z-autorem/>, Instytut Kultury Miejskiej- Gdańsk (dostęp 29.05.2014)
- <http://www.ggm.gda.pl/pl,4,52,0,678,0,Grassomania,0,index.html>, Gdańska Galeria Miejska (dostęp 29.05.2014)
- http://www.ggm.gda.pl/pl,1,0,0,1071,0,Gdanska_Mapa_Pamieci_interaktywne_spacery_po_Starym_Miescie,0,index.html, Gdańska Galeria Miejska (dostęp 29.05.2014)
- <http://www.sw.gov.pl/pl/okregowy-inspektorat-sluzby-wieziennej-poznan/areszt-sledczy-poznan/>, Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej (dostęp 8.05.2014)
- <http://www.poznan.pl/mim/main/czarny-czwartek-28-vi-1956,p,3043,3060,3622.html>, Urząd Miasta Poznania - Czarny Czwartek (dostęp 8.05.2014)
- <http://poznan.naszemiasto.pl/artykul/galeria/przystanek-wiedenski-na-gwarnej-otwarty-kosztowal-312,2242312,8868344,t,id,zid.html#galeria>, Przystanek wiedeński na ulicy Gwarnej (dostęp 8.05.2014)
- <http://poznan.naszemiasto.pl/tag/okraglak-poznan.html>, (dostęp 20.01.2015)
- <http://www.arsenal.art.pl/historia/>, Galeria Miejska Arsenal (dostęp 8.05.2014)
- <http://www.poznan.pl/mim/trakt/ulica-polwiejska-i-okolice,p,11751,11780,22676.html>, Urząd Miasta Poznania - Ulica Półwiejska (dostęp 8.05.2014)
- http://zabytkipoznan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=179&Itemid=184, Zabytki Poznania (dostęp 8.05.2014)
- <http://epoznan.pl/news-news-46951-Drugi-etap-rewitalizacji-ulicy-Swiety-Marcin>, Rewitalizacja ulicy Święty Marcin (dostęp 8.05.2014)
- Idczak M., 2014: Przebudowa Kaponiery. Część ulicy Roosevelta już powstaje. Głos Wielkopolski, Online: http://www.gloswielkopolski.pl/artykul/3354779,przebudowakaponiery-czesc-ulicy-roosevelta-juz-powstaje_zdjecia,id,t.html (dostęp 8.05.2014)
- <http://www.lazarz.pl/?menu=2&NR=2782>, Muzeum Policji w Poznaniu (dostęp 8.05.2014)
- <http://www.wielkopolska.policja.gov.pl/index.php/aktualnosci/newsy/2019-kwp-izba-tradycji-historii-policji>, Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu (dostęp 8.05.2014)
- <http://analiza-swot.pl/> (dostęp 19.01.2015)
- <http://www.aktualnosciturystyczne.pl/produkt-turystyczny/szlakiem-konopielki> (dostęp 22.01.2015)

Literary tourism based on a book story. Project of a tourist trail through Poznan in footsteps of main characters Ryszard Ćwirlej's crime novels

Key words: literary tourism, cultural tourism, Poznań, tourist trail

Summary

The paper concerns literature tourism inspired by book story. Main purpose has been to propose potential touristic route in Poznan following in steps of characters created by Ryszard Ćwirlej in his detective stories. A map and documentary photographs of places the route consists of have been attached. Some literature guideways already existing in other Polish cities have served the authors an exemplification of the way that such routes work. A lot of information has been gained by coming into contact with institutions in charge of tourism affairs in those cities. In the last part of the paper SWOT analysis has been presented so as to value the view of possibilities for elaborate proposal of touristic route in Poznan to succeed.